

פטרון מערכת דעהו:

נחנדה לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
זו' האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי' ע"ה

עבודת

דעהו
אלקי אביך
ועבדהו

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

גליון רג - פרשת תולדות - שנת תשפ"ה

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

בקנאו

את קנאתי:

ריכטיגע קנאות

מיינט - אן קיין חשבונות

עמוד ה'

פרשת תולדות

משנת החסידות

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

• בתוך המאמר:

- מהו הפירוש במה שנטל עשו העולם הזה לחלקו?
- מדוע ניתנה התורה בשבת דייקא?
- איזה מהם גדול 'תלמוד תורה' או 'מעשה המצוה'?
- הסיבה לכך שבעלי המצוות צריכים להיכנע לגדולי תורה
- הביאור במה שהמצוות הם 'מלבישים' אל הנפש בעולם העליון
- למה הוצרך יעקב אבינו לקבל הברכות מיצחק במרמה?

מורשה קהלת יעקב:

חלוקת יעקב ועשו בשני העולמות – מדרגות תורה ומצוות

סיכום ותמצית:

א. יעקב ועשו חלקו שני עולמות: יעקב בחר בעוה"ב - דרגת התורה, ועשו נטל העוה"ז והיינו עבודת ה' לפי מדרגת עוה"ז. וכיון שהרשיע עשו זכה יעקב גם בחלקו.

ראויה להיות עבודתו של עשו עברה אליו, ומעתה כל חלקי העבודה הללו גם שניהם שייכים רק לבני ישראל, והם המשלימים עצמם בכל הקדושות שנטע השי"ת בעולם.

ב.

'תורה' ו'מצוות' - מקבילות לעולם הזה ועולם הבא

שני חלקים בעבודת ה'; 'תורה' ו'מצוות', כנגד עוה"ב ועוה"ז

וביאור ענין שתי מדרגות אלו שבקדושה - העולם הזה והעולם הבא, הוא, כי הנה מצינו בדברי חז"ל שכינו את עבודת ה' בשם תורה ומצוות, וכגון מה שאמרנו (פסחים ט:): 'לעולם יעסק אדם בתורה ובמצוות אע"פ שלא לשמה' וכו', ורבות כהנה, ומשמע מזה שהתורה והמצוות הם שתי מדרגות חלוקות, שני עמודים כלליים בעבודת הבורא, תורה לחוד, וקיום המצוות לחוד. ושתי מדרגות אלו, התורה והמצוות, מכוננות לשני העולמות; העולם הבא והעולם הזה.

'קיום המצוות' הוא בבחי' עולם הזה - שיש לו סוף, ימות החול

כי הנה העולם הזה הוא הזמן של 'היום לעשותם' (דברים ז, יא), שדרשו בו חז"ל (עירובין כב.) 'היום לעשותם - ולא למחר לעשותם, היום לעשותם - ולמחר לקבל שכרם', ונמצא שהעולם הזה שייך לענין קיום המצוות. וכן אמרו חז"ל (פסח טא.) בפסוק (שלי ו, ט) 'כי נר מצוה ותורה אור', 'תלה הכתוב את המצוה בנר, ואת התורה באור. את המצוה בנר, לומר לך, מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה, הרי שדרגת המצוות היא 'לפי שעה', כמו העולם הזה שאיננו נצחי, אלא 'חיי שעה'. וכמו כן המצוות יש להן גבול וצמצום, שאינן בלי סוף, אלא יש להן מספר והגבלות, וכמו כן העולם הזה יש לו גבול ותכלית.

וזה גם מדרגת ימות החול, שהם ששת ימי המעשה, כטעם 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך' (שמות כ, ט), המורה שתיקונם בקדושה הוא לקיים בהם מצוות מעשיות. וימים אלו מכינים ליום השבת - שהוא מעין עולם הבא (ברכות טז), כדרך שהעולם הזה מכין לעולם הבא.

א.

חלוקת יעקב ועשו בשני עולמות - שתי מדרגות בעבודת הבורא

הנה בתחלת פרשתנו עוסקת התורה בענין לידת יעקב ועשו, ובמה שמכר עשו את בכורתו ליעקב תמורת נזיד העדשים, ובהמשך הפרשה מספרת התורה כיצד לקח יעקב את הברכות במרמה מעשו אחיו. ונבוא בעוה"ב לבאר עניינים אלו באופן פנימי.

יעקב ועשו חלקו בנחלת שני עולמות: יעקב לקח העוה"ב, עשו נטל העוה"ז

כי הנה נודע מה שאמרנו ז"ל במדרש (תרכ"ז פי"ט) שבעוד שהיו יעקב ועשו במעי אימם חלקו ביניהם את נחלת שני העולמות, יעקב נטל את העולם הבא להיות לו לנחלה, ועשו נטל לחלקו העולם הזה.

עשו לקח העולם הזה - עבודת ה' לפי מדרגת עוה"ז

והנה זה פשוט שאין המכוון בחלוקה זו לומר שיעקב בחר להיות צדיק - בן עוה"ב, ואילו עשו לקח לעצמו את תאוות עוה"ז בלבד, שהרי אם כן נאמר שכבר מיום היוולדו מוכן היה עשו להיות רשע, וזה אינו, כי בוודאי לא נקבע מלכתחילה שיהיה רשע, [ואע"פ שמצד הידיעה העליונה של הקב"ה יתכן שכבר מעיקרא היה עשוי עומד להיות רשע, מכל מקום מצד כח הבחירה היה גם הוא יכול לבוא על תיקונו ולהיות צדיק]. ובהכרח לומר שכוננת חז"ל באמרם שעשו לקח לו את העולם הזה, הכוונה שחלקו וזרבו בעבודת ה' תהיה על פי דרך העבודה של 'עולם הזה', ולפי התיקונים הנצרכים לזה העולם [ויבואר עוד להלן]. וכמו כן לאיך גיטא, מה שבחר לו יעקב את העולם הבא, היינו שתהיה עבודתו לה' לפי מדרגת העוה"ב.

עשו נעשה רשע ולכן זכה יעקב בחלקו

אמנם בסופו של דבר, אחר שבחר עשו לילך בדרך רעה ונעשה רשע, זכה יעקב גם לחלקו של עשו - עבודת ה' על פי העוה"ז, וכטעם 'זכה נוטל חלקו וחלק חבירו' (הגינה טו). וזהו מה שלקח יעקב את הבכורה והברכות מעשו אחיו, וכמו שיבואר בהמשך. שכל מדרגת הקדושה שהיתה

פטרון הגליון - חשוון

נחנדה ע"י ידידנו הנכבד

מוה"ר מנשה פרענקל הי"ו

לע"נ אביו הרה"ח ר' נפתלי הירץ בן הרב מנשה ז"ל

נלב"ע י' חשוון תשפ"ב לפ"ק

ב. שני עמודי העבודה: 'תורה' - מדרגת התורה עצמה, ו'מצוות' - שבכללן מצות תלמוד תורה שבאמצעותה מתקשרים לעצם מהות התורה. קיום המצוות שייך לעולם הזה שיש לו סוף, ולמהות החול, אך 'תורה' היא בבחי' עולם הבא, יום השבת.

'תורה' היא בבחי' עולם הבא - למעלה מן הגבול, יום השבת

אך מאידך, מדרגת התורה, שייכת לעולם הבא, שהרי רואים שיום השבת מקושר לאור התורה, כי 'לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה' (שבת פו:), וכן כינו בזה"ק (ח"ג צה.) את יום השבת 'יומא דאורייתא', והרי שבת היא מעין עולם הבא כנ"ל. וכן אמרו שם (ח"ב דה.) 'האי יומא, יומא דנשמתין איהו, ולא יומא דגופא', כלומר שיום שבת קודש הוא בבחי' נשמה ולא גוף, וזה מעין עולם הבא, עולם הנשמות, הרי מוכח שהתורה שניתנה בשבת שייכת למדרגת עוה"ב. וכן מוכח מהמשך הגמ' שם בסוטה שנמשלה התורה לאור, 'לומר לך, מה אור מגין לעולם אף תורה מגינה לעולם', כי התורה היא אור נצחי המגין לעולם, כדוגמת העוה"ב שהוא נצחי.

וכמו כן מצינו דמיון בין התורה לעולם הבא, ששניהם הם למעלה מן הגבול, שהרי נאמר על התורה (אי"ב יא, ט) 'ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים', וכלומר שהתורה מתפשטת בלי גבול, ואין לה סוף ותכלית, ובה היא ג"כ דומה לעוה"ב שאין בו מצרים וגבולים, אלא הוא למעלה מן הגבול 'נחלה בלי מצרים', וכן אמרו חז"ל גבי שבת (שבת קיח.) 'כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים', ופירש רש"י שם 'כלומר אין לה קץ', הרי כי המקושר לשבת שהיא מעין עולם הבא זוכה לנתינת שכר בלי מצרים וגבולות.

עוד מצינו בחז"ל (ברכות לד.) שהשוו את התלמיד חכם שזכה לקנות תורה - למדרגת עולם הבא, שאמרו 'כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם, ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם, ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמן עין לא ראתה אלקים וזולתך עשה למחכה לו' (ישעיה סד, ג), ע"כ. ובלשון הזה עצמו אמרו ג"כ שם על עולם הבא, 'כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלקים וזולתך'. הרי לפנינו שמדרגת התורה והתלמיד חכם שוה לגמרי למדרגת עוה"ב. וכן מצינו בזה"ק (ח"ג טו.) שהתלמיד חכם נקרא 'שבחא דכולא שאתא', כי כדרך שהשבת היא מעין עולם הבא, כן נמי התלמיד חכם והתורה הם ג"כ במדרגת מעין עוה"ב.^(א)

השגת אור התורה - מכח עולם הבא הנכלל בעולם הזה

ובאמת, כיון שמדרגת התורה עצמה היא בבחי' עולם הבא, א"כ לא היה שייך לו לאדם להידבק בקדושת התורה עצמה, שהרי עדיין אנו נמצאים בעולם הזה, וכל השגתו אינן אלא בחומריות, ואיך אפשר שנתקשר ונקבל אור המשתייך לעולם הבא. אלא שנודע שבתוך העולם הזה נמצאת גם מדרגת עולם הבא, כי עוה"ב כלול בתוך העולם שלפנינו, ולכן ע"י הלבוש של עוה"ז יכולים אנו להתקשר ולהשיג קצת באור התורה על אף שבאמת כל כולה הינה מהות של עולם הבא.

'תורה' - היינו מדרגת התורה עצמה, מלבד מצות תלמוד תורה

[ויש להדגיש, כי מה שאמרנו שמדרגת התורה עומדת לעצמה ואינה מכללת ה'מצוות', אין הכוונה על מצות לימוד התורה, כי מצות תלמוד תורה אכן נכללת במנין תר"ג המצוות, והיא דומה לשאר כל המצוות כולן, אלא כוונתנו הוא על עצם מדרגת התורה, שהיא אור גדול ונשגב מאוד בפני עצמו, והוא נעלה הרבה יותר ממדרגת 'מצות לימוד התורה'.^(ב)]

'תלמוד תורה כנגד כולם' - כי באמצעות הלימוד מתקשרים לעצם קדושת התורה

אלא שמכאן נודל מעלת אור התורה, ומצד מדרגתה הרמה כי גדלה מאוד, אין לנו אפשרות להיאחז בה כי אם בהתלבשותה ב'מצות לימוד התורה', כי מכח קיום המצוות, שזה יש בידינו לשמור ולעשות ולקיים, התאפשר לנו להתקשר לעצם קדושת התורה. [היינו כמו שאמרנו לעיל, שע"י לבוש של עוה"ז - בחי' המצוות, יכולים אנו להתקשר לעוה"ב - עצם התורה]. ומצד זה הוא מה שמבואר במשנה (פאה פ"א מ"א) 'תלמוד תורה כנגד כולם', כי ע"י לימוד ועסק התורה יש לנו דבקות ואחיזה באור נפלא זה הנקרא 'תורה'. ולא עוד, אלא שע"י מה שמתדבק האדם באור התורה ע"י הלימוד, הרי זה משיע עליו שגם קיום שאר המצוות שלו יהיה במדרגה נעלה מאוד, אחר שזכה לקשר ברוחניות התורה].

עשו שייך למעשה המצוות - עוה"ז

הדרן למה דאנן ביה בענין חלוקת יעקב ועשו בנחלת שני העולמות, העולם הזה והעולם הבא. כי מעתה נאמר, כי מה שעשו לקח העוה"ז לחלקו, היינו שהוא קיבל את מדרגת קיום המצוות השייך לעוה"ז - 'היום לעשותם', וכן נרמז בשמו 'עשו' שהוא מלשון עשייה, לרמוז שזה היה חלקו ועבודתו בקדושה. ולכן מצינו שרימה את אביו בענין דקדוק המצוות דייקא, וכדכתיב (כה, כו) 'ויהי עשיו איש יודע ציד', ופירש"י: 'יודע לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו, אבא, היאך מעשרין את המלה ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות', כי אכן אילו היה בוחר בטוב לעבוד את ה', היה זאת נחלתו בקיום מעשי המצוות, ובאופן שהיה מדקדק בהן ביותר.

יעקב אבינו שייך למדרגת התורה - עוה"ב

ומאידך מה שבחר לו יעקב אבינו העולם הבא, היינו שמדרגתו בקדושה היא התורה עצמה, וכמו שרואים בפסוק שהיה 'יושב אהלים' (שם) - באהלה של תורה.

וכן מצינו שדרגת 'נחלה בלי מצרים' של יום השבת מכונה בפרטות על שמו 'נחלת יעקב', וכמו שמבואר בגמ' הנ"ל 'כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר (ישעיה נח, יד) אז תענגנו על ה' והרכבתוך על במתי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך, לא אבארהם וכו', אלא כיעקב שכתוב בו (שם כח, יד) ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה'. כי יעקב אבינו מקושר אל התורה ואל השבת - ששניהן הן מעין עוה"ב שנטל לחלקו.

ג.

עיקר מעלת המצוות - כאשר הן מושפעות מאור התורה

והנה כאשר נבוא להתבונן איוו משתי מדרגות אלו חשובה ביותר, אזי תהיה התשובה לכך, שלשתייהן יש מעלות שהינן מיוחדות בהן, ולכל אחת מהן ישנה עדיפות שאין להחברתה, וכמו שיבואר.

חקירה אם תלמוד תורה עדיף מקיום המצוות

כי הנה בגמ' (מו"ק טו) רמו קראי אהרדי, 'כתיב (משלי ג, טו) 'קרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישו בו', הא חפצי שמים ישו בו, וכתיב (שם ה, יא) 'כל חפציך לא ישו בו', ואפילו חפצי שמים לא ישו בו. ותירצו, 'כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, כאן במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים'. ולכאורה משמע מזה שמדרגת התורה עולה על המצוות, שהרי למצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים אין מבטלים תלמוד תורה, ואפילו חפצי שמים לא ישו בה.

אמנם במקום שאתה מוצא גדולתה של התורה לעומת המצוות, שם אתה מוצא גם את ההיפך. כי הרי למעשה, לצורך קיום מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים יש לבטל תלמוד תורה, ומבואר שאכן ישנה מעלה יתרה לקיום המצוות, עד שכאשר אין לפנינו מי שיעשה אותה צריך להפסיק מהלימוד ולקיים את המצוה. ושוב מתעורר השאלה איזה מהם חשובה יותר.

קושיא במאמר 'תלמוד גדול' איך סיימו שמעלתו אינה אלא מפני 'שמביא לידי מעשה'

וקושי זה אנו מוצאים גם במעשה הידוע שמסרו חז"ל (קידושין מ:), 'זכבר היו רבי טרפון ורקנים מסובין בעליית בית נתזה בלוד, נשאלה שאלה זו בפניהם, תלמוד גדול או מעשה גדול וכו', נענו כולם ואמרו, תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה'. ולפי פשוטו היתה תשובתם 'תלמוד גדול', והיינו שמדרגת התורה עומדת למעלה ממעשה המצוות. אך כשאנו מעיינים בטעם שנתנו לדבריהם אנו מוצאים את ההיפך, שהרי כל גדולת התלמוד אינה אלא מפני שמביא לידי מעשה, נמצא שלאמיתו של דבר 'מעשה גדול', והרי זה קושיא מיניה וביה איך אמרו 'תלמוד גדול - שמביא לידי מעשה'.

לשתייהן ישנן מעלות ועדיפויות משלהן

אך הענין בזה הוא כאמור, שבאמת לשתייהן ישנן מעלות וסגולות משלהן, ותלויות הן זו בזו. ומה שמשמע משתי ראיות האמורות שלימוד התורה עדיפה מקיום המצוות, אין זה מפאת גודל מעלת התורה שהיא עולה על המצוות, כי באמת ישנן גם מעלות ועדיפויות לקיום המצוות יותר מהתורה [קצת מהן יבואר להלן בעוה"ז], וכמו כן 'כל האומר אין לו אלא תורה, אפילו תורה אין לו' (יבמות קט:).

'תלמוד גדול' - כי על בעלי המצוות להבטל ולקבל מהתורה

אלא ביאר הענין הוא, כי לפעמים ישנו דבר שהוא בעצם גדול יותר מכל האחרים וזולתו, ואעפ"כ הוא צריך לקבל סיוע מהם, ובלי סיוע זה לא תתקיים בו מעלת חשיבותו כראוי. וכן יש לפרש גם בדין במסקנת הגמ' 'תלמוד גדול שמביא לידי מעשה'.

כי כאמור מכך שכל מעלת התלמוד אינה אלא מפני שהוא מביא לידי מעשה, משמע שיש מעלה ועדיפות לקיום המצוות יותר מעצם הלימוד. אלא שבכל זאת אמרו 'תלמוד גדול', לומר שצריכים בעלי המצוות להיכנס ולהבטל בפני התלמיד חכמים, ועליהם לקבל את הוראותיהם, וכמו כן יש לכל אדם לדבוק יותר בלימוד התורה, שהרי אם לא נלמד תורה כדבעי, לא תהיה לנו ידיעה איך לקיים את המצוות כראוי. וכמו כן מבלעדי התורה אי אפשר להתגבר על היצר הרע המפריע לקיום המצוות (קידושין ל:). ונמצא שבהכרח צריכות המצוות לקבל וליגנן מהתורה.

ולפי זה שפיר אמרו 'תלמוד גדול' מפני שמביא לידי מעשה, והיינו לומר, שמצד עצם הפעולה והסגולה הנפעלת מכח המצוות, יש להן מעלה ועדיפות יותר מתלמוד תורה, אך מאידך גיסא, רק כאשר הם מקבלים מאור התורה הם עומדים במדרגתם הראויה, ודוקא אז מתגלה דרגתם היתרה על התורה, ולכן 'תלמוד גדול'.^(ג)

ימות החול מקבלים מיום השבת

ויסוד זה, שהמצוות צריכות לקבל מהתורה, חזינן ג"כ בענין ימות החול ושבת, המכוונים לשתי דרגות אלו - תורה ומצוות. כי ימות החול שהם במדרגת המצוות

א. עומק השייכות בין מדרגת התורה לעולם הבא נתבאר בארוכה במקו"א, ואכ"מ.
 ב. ויש לומר שכנגד שתי דרגות אלו הכלולות בתורה - מכוונות שתי הברכות שאנו מברכים בכל יום בברכת התורה, 'ואשר בחר בנו מכל העמים' וכו'. כי ברכת 'לשכוח' היא ברכת המצוות, וכשאר כל המצוות כולן שתיקנו חכמים לברך עליהן עובר לעשייתן. אולם מלבד זה נוספה ברכה יתרה 'אשר בחר בנו מכל העמים וכו' בא"י נותן התורה, להודות ולשבח להש"ת על שנתן לנו גם את מדרגת התורה עצמה, שלא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום.
 ג. ולפי"ז מתפרשת חקירת הגמ' 'תלמוד גדול או מעשה גדול' דהיינו לומר מי הוא המשפיע ומי נחשב רק כמקבל, ועל זה פשטין 'תלמוד גדול' כלומר שלימוד התורה הוא המשפיע אל ה'מעשה', כי המצוה צריכה לקבל מן התורה.

ג. ביאור במסקנת חז"ל בחקירתם מי עדיף תלמוד תורה או קיום המצוות, 'תלמוד גדול' - כי קיום המצוות צריך לקבל מהתורה, כימי החול המקבלים מהשבת, וכן היה עשו צריך להיכנע ליעקב. ד. תורה - אור פנימי, משה - אור מקיף, כי אין להשיג את הנפעל ע"י המצוות, אך באור התורה יש תפיסה ממשית. אור המצוות נאחז בכלים גסים דוקא, כי הם מדעתא דקוב"ה, ולכן התלבש יעקב בבגדים פחותים בקבלו את חלק וברכת עשו.

גזרת המלך, שהמלך מצוה את עמו לעשות כך וכך, ואין לאף אחד רשות וצורך לידע ולהבין את הטעם לכך, כי מאחר שהמלך ציוה לעשות כן, עליו לבטל את עצמו, ולקיים את גזרת המלך כמאמרה, ונמצא שע"י קיום המצוות ממשיתים אור נפלא ונושג ביותר. אלא שמאידך גיסא בזה גופא ישנה מעלה לדברי תורה, שיש בהם תפיסה והשגה שלימה, והאדם ההוגה בה יכול להכניס אור נפלא זה לתוך כלי דעתו ושכלו⁽¹⁾.

אור המצוות נאחז בכלים גסים דוקא

והנה מדרגה נעלית זו של אור המצוה, ענין אור מקיף, היא מדרגת עוה"ז - שהוא חלקו של עשו, ולכך נאמר בו (פסוק כה) 'כולו כאדרת שער', הרומז לענין מקיפים ומלבושים.

אמנם נודע שאדרת שיער אינו מלבוש רגיל הנעשה מצמר הבהמה ע"י טויה ואריגה וכו', אלא מהשער שלה כפי שהוא, ונמצא שמצד אחד הוא מורה על לבוש, אבל מאידך גיסא היא אין זה מלבוש ממש הראוי לאדם. וטעמא בעי, למה נרמז ענין אורות מקיפים של המצוות בבגד פחות כזה דוקא.

ובפשטות יש לומר, כי מאחר שהאור המקיף הוא נעלה ביותר, הנה אילו הכלי שלו היה דק וזך לפי ערכו, אזי היה האור חוזר ונדרבק בשרשו שלמעלה, ולכן נצרך שיהא לו כלי גם דוקא, כדי שעל ידו יישאר הוא כאן למטה.

אורות מקיפים הם בבחי' דעתא דקוב"ה - 'גם חושך לא יחשיך ממך'

אך ביתר עומק יש לומר, כי אדרבה, דבר זה בא להורות על עצם מדרגת המצוות, ועל גודל מעלת האור הנמשך על ידו. כי בשלמא כלי המקבל בו אור פנימי, עליו להיות כלי מזוכך המשתווה למדרגת האור ההוא, וכגון מי שיש לו מח חריף הוא כלי הגוף לקבל השגות עמוקות, וכמו כן אדם אצילי שיש לו מוח מזוכך, ראוי הוא לקבל השגות אלוקות, כי כלים אלו משתווים להשגות אלו שעליהם להשיג.

אולם אורות מקיפים הם כל כולם אלוקות, בחי' דעתא דקוב"ה, ואין להם שום שייכות אל הנברא, והרי מצד דעת העליון נאמר (תהלים קלט, יב) 'גם חושך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר, כחשכה כאורה', וכענין 'נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים' דייקא (תנחומא נשא כ"ד), וא"כ אדרבה, דוקא כלים גסים ממושגים שאינם מוכנים לקבל אורות פנימיים ומושגים, הם אלו המסוגלים ביותר לקבל אורות מקיפים. ולכן השערות הרומזים בעלמא ליניקת הדינים, ואשר מטעם זה צריך לגוּזום ולא להביח מגודלות (שעה"מ קדושים), הם דייקא נעשים כלים לאורות מקיפים של המצוות (ע"פ ש"ג פ"ח ט"ו⁽¹⁾).

והכי נמי בעניינו של עשו שנאמר בו 'כולו כאדרת שער', וכמו כן היה 'איש שיער', וכן נאמר על אדם היוצא ממנו 'בוזי אתה מאוד' (עובדיה א, ב), והביוחן הלא הוא היפך הקדושה, אמנם דוקא במקום זה של ביוחן ושפלות יכול אור עליון שבבחי' מקיף לחלו.

יעקב אבינו התלבש בדברים פחותים כדי לקבל חלקו של עשו

ומטעם זה רואים בהמשך הפרשה, שכאשר נכנס יעקב ליצחק אביו, ורצה לקבל ממנו את הברכות שהינן לעשו, והיינו שביקש ליקח לעצמו את כל חלקי הקדושה שהיו שייכים לעשו, לבש אז יעקב את בגדי עשו, ואת עורות גדי העזים לבש על ידיו ועל חלקת צואריו, ובאופן זה בא ליצחק אביו ואמר לו 'אנכי עשו בכורך' (כו, טו-טז), וכמו כן השתמש אז עם מדת השקר כדי לרמות את אביו. והביאור בזה הוא כאמור, כי מאחר שרצה לזכות לאורות מקיפים של עשו, הוצרך להתלבש בבגדים פחותים, כי אורות אלו נתפסים יותר בכלים שפלים, וכמו כן השקר הוא דבר נבזה ביותר. וכאשר השתמש עם דברים כאלו לצורך הקדושה, הצליח להמשיך ולקבל את האורות המקיפים הללו של עשו, שהם אורות נעלים ביותר שלמעלה מהשגתו.

יעקב נתברך ע"פ דעתא דקוב"ה - בחי' אורות מקיפים

ולפי שכל ההשפעות והברכות הנמשכות על פי מדרגת עשו צריכות לבוא באופן שלמעלה מהשגת אנוש, כי הן אורות אלוקים שלא ניתנו להשגה, אורות מקיפים השייכים לבחי' היום לעשותם, על כן באותה שעה בירך יצחק את יעקב ע"פ דעתא דקוב"ה, כי לא ידע שהוא יעקב, וכמבואר בוה"ק (ח"א קלט). והקב"ה סילק את ידיעתו של יצחק אבינו כדי שיתברך יעקב ע"פ דעתיה דקוב"ה, ורק זאת הרגיש יצחק, שהאדם העומד לפניו הוא הוא הראוי להתברך, ולכן חזר ואמר (פסוק לג) 'גם ברוך יהיה'.

צריכים לקבל את חיותם מיום השבת, כי השבת 'יומא דאורייתא' היא השורש לכל ימות השבוע, והיא צריכה להאיר לימות החול, ורק בכך יוכלו להתעלות שאור השבת יאיר בהם עצמם, בבחי' 'שבתא דכולא שתא'.

עשו היה לו להיכנע ליעקב אחיו - 'ורב יעבוד צעיר'

והנה עפי"ז יבואר למה לא זכה עשו ונתקלקל עד שאיבד את חלק העבודה שלו בקיום המצוות. כי הנה יעקב ועשו נולדו תאומים, והרמו לכאורה שמדרגות שניהם - התורה והמצוה - שוות בקדושה, ואין לאחד מהם מעלה ועדיפות על השני. ולא עוד, אלא שמכיון שעשו הוא הבכור, הרי זה מורה שמדרגתו בקיום המצוות יתרה ממעלת יעקב אחיו - שחלקו בתורה.

אמנם אע"פ שיתכן שמדרגת עשו אכן עדיפה כאמור, בכל זאת היה לו לעשו להכיר שיעקב אחיו צריך להיות השורש והמשפיע שלו, ועליו להיות מוכן לקבל ממנו. כי על אף שהוא הבכור, מכל מקום 'ורב יעבוד צעיר' (פסוק כ"ג) כתיב, להורות שצריך עשו להתבטל לגמרי ליעקב, וכענין מה שבעלי המצוות צריכים לקבל מהתלמיד חכם כנ"ל. ואילו היה הוא נוהג כן כלפי יעקב, אזי אכן היתה לו ג"כ עלייה, ומכא ביטול זה היו כל המצוות מתעלות למען מדרגת התורה.

עשו איבד את מדרגת העולם הנכונה - ונפל לעוה"ז שסופו למיתה

אמנם מאחר שמכח ישותו וגאוותו לא היה מוכן להתבטל ליעקב אחיו ולקבל ממנו, כי הוא היה שורש קליפת הישות והגאוה של עמלק, לכן נפל לגמרי ממדרגתו בקדושה, וזכה יעקב ליטול את בכורתו ממנו, והיינו שלקח לחלקו גם את עבודתו של עשו בקיום המצוות, ואילו עשו נאבד לגמרי מן הקדושה.

ונקוט כלל זה בידך: כי בן עוה"ז שאינו מוכן לקבל מהתורה ומהשבת שבבחי' עולם הבא - אי גב עולם הוא אין לו, כי מדרגת עוה"ז הנכונה היא קיום המצוות באופן שהם יונקים את חיותם מן התורה, ועשו שלא היה מוכן להתבטל ליעקב, איבד גם את עבודת עוה"ז שבחר בה מלכתחילה, ונפל ל'עולם הזה' אחר לגמרי, לחיים של שוא, שנאמר עליהם (פסוק ל"ב) 'הנה אנכי הולך למות'.

ד.

אור המצוות - ענייני אלוקית שלמעלה מהשגותינו

תורה - אור פנימי, מצוה - אור מקיף

והנה בענין מעלותיהן הפרטיות של התורה והמצוות, נודע מה שכתב האריז"ל (ע"פ ש"ג פ"ג ט"ז), שהתורה היא 'מזון הנפש', והמצוות הם 'לבושי הנפש'. והיינו שע"י עסק התורה נמשכים אורות פנימיים - שהם כמו מזון, וע"י קיום המצוות ממשיתים אורות מקיפים - שהם כענין לבושים (ראה שם ש"מ פ"ב).

וכדי להבין זאת, נקדים להסביר את ההבדל בין אור פנימי לאור מקיף: אור פנימי הוא אור המתאים למדרגת האדם, ועל כן יש לו שייכות והשגה בו עד שהוא נכנס לתוכו, ולכן נקרא 'פנימי'. מוש"כ אור מקיף הוא אור שלמעלה ממדרגתו ולכן אין לו כל כך השגה בו, אלא שהוא כמקיף עליו מבחוץ. (והדברים ארוכים ואכ"מ).

לעולם לא ישיג האדם בשלימות את הנפעל ע"י המצוות

ומטעם זה מכונות המצוות בשם 'אורות מקיפים'. כי הנה בשעה שאיש ישראל מקיים איוז מצוה, נעשית על ידו זה פעולה נפלאה ביותר בעולמות העליונים, סוד יחוד קוב"ה ושכינתיה, שהוא ענין נעלה ביותר שכל כולו אלוקות, והאדם עצמו לא יקבל בו לעולם השגה שלימה וגמורה, כי אין ביכולת הנברא להשיגו כלל, וכטעם 'קדושתו למעלה מקדושתכם' (ויק"ו כד, ט). ועל כן המצוה נחשבת לבחי' 'מקיף', כי ע"י המצוה נמשך אור נעלה שאין בו השגה שלימה לעולם⁽²⁾.

המצוות ממשיתים אורות נעלים מאוד, ומאידך באור התורה יש תפיסה יותר

ובענין זה ישנה מעלה למצוות יותר מהתורה, כי אילו מדרגת התורה היא אור פנימי, כי אע"פ שלתכליתה אין חקר, מכל מקום יש בה השגה והבנה רחבה, וביד האדם לתופס ולהשיגו, אך המצוות הם אורות נעלים מאוד עד שאין לנברא שום השגה בהם, כי אין בעולם שום כלי שיכול לסבלו. וכמו כן עצם גדר המצוה הוא

ד. ושכר עולם הבא הוא, שתמיד ישיג שם האדם אורות והשגות חדשות שנפעלו על ידו מכה קיום המצוות, כי פעולות המצוות תשארה כקן קיימת, אשר תמיד ימשכו מהן עוד ועוד מעיינות עד אין סוף. ולעולם לא יוכל האדם להשיג את תכליתן, כי עוה"ב אינו כלי לעולם, וכדרך שאמרו (מ"ק טז) 'תלמידי חכמים אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא, שנאמר ילכו מחיל אל חיל' וגו'.

ה. ועל פי זה יש לבאר הטעם שאין מנטלים תורה בשביל מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, משא"כ בשאי אפשר לעשותה ע"י אחרים. שהרי בעצם המצוות ממשיתים אורות נעלים יותר, אלא שאין לעושה המצוה תפיסה שלימה בהם. ויוצא מזה, שמצד כללות העולם יש מעלה כאשר מקיימים את המצוות, כי עי"ז נמשכים אורות גבוהים יותר בעולם. אך מצד האדם עצמו - טוב לו להתדבק באור כזה שיש לו השגה בו, וביכולתו להתקשר ולהתעלות על ידו. ועל כן כאשר עומדת לפנינו מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, אי"כ מוטל על האדם להמשיך אור זה למטה, כי בכל אופן צריכה המצוה להתקיים, כי כך ציוה הבורא, והיינו שחכמה העליונה ידעה כביכול שהעולם צריך לאור מצוה זו. אמנם כאשר ישנו אדם אחר שיכול לקיים את אותה המצוה, באופן שהיא תתקיים וימשך אור נעלה גם בעולם גם בלעדי הלומו, הנה אזי עדיף לו ללמוד ולדבק עצמו באור התורה המעלה ומזכך אותו בהשגתו בו, ומכין אותו להיות מקיים המצוות כדבעי.

ו. דוגמא לדבר היא מצות סוכה, שהרי נודע (שעה"כ סוכות ג) שהסוכה היא בבחי' אור מקיף, והנה הכלי שנאחז בו אור זה הוא דוקא 'פסולת גורן ויקב' (סוכה יב), המורה על הקליפה. וכן חזינו שהנידן הנעשה מרכבה לבחי' 'שערות דאריך', שהם האורות הנעלים ביותר בעולמות העליונים, בבחי' אורות מקיפים, ויש בהם אורות נפלאים ביותר, כדכתיב (במדבר ו, ה) 'קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו', הנה מתלבשים אורות אלו בשערות הנזיר דייקא, והם הכלים לקדושת הנזיר, ואע"פ שבעלמא רומזים השערות ליניקת עשיו שהיה 'איש שיער'. והיינו כאמור, שאור מקיף נאחז בכלי גם יותר מאשר בכלי דך.

א.

רבקה הלכה לברר את הניצוח"ק הנמצאים אצל עשו

ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם בן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה' (כה, כב).

הנה ודאי עיקר מה שציער את רבקה היה עשו, ולכן כאשר הלכה לדרוש את ה' היינו שביקשה לדעת את בירוהו ותיקונו של עשו.

ויש לומר בזה ע"ד הרמז, כי 'עשו' הוא בגי' 'שלוש', ובירור עניינו ותיקונו צריך להיות בענין השלום. ולכן כאשר הרגישה רבקה התרוצצות והיפק השלום, שהרי יעקב ועשו היו מריבים אז על נחלת שתי עולמות וכו', הלכה לדרוש את ה', כדי לדעת איך תגיע אל השלום שיתקן את עשו.

[וביאור הענין בקצרה הוא, כי יש אמת ויש שלום, האמת היא בחי' אחדות ה' הנעלית מכל הבריאה, ענין 'יחודה עילאה' שהקב"ה לבדו הוא האמת האמתית. ואילו שלום הוא בחי' הירידה לעולם הפיוד, כאשר גם שם מתגלה אחדות ה' בתוך כל הפיודים, ע"י שכולם הם בשלום, וזהו ענין 'יחודה תתאה' אשר ראשי תיבותיו הם 'בשלומיך' ענין השלום. ואמר חז"ל (יבמות סה) כי מותר לשנות את האמת מפני דרכי שלום, ולכן 'דרך שלום' הוא בגי' 'שקר' והוא גם בגי' 'אמת קטן', כי האמת מסתתרת ומתקמט בעולם השקר, והוא כדי לגלות את ענין השלום. ועניינו של יעקב אבינו היא האמת, כלשון הכתוב 'תתן אמת ליעקב' (יבמות ס). ואילו תיקונו של עשו היה צריך להיות השלום, אלא שהיה צריך לקבל זאת ע"י ביטול אל יעקב, והתנגד לזה. ומאז עבר ענין השלום גם כן אל הקדושה, וזהו ענינו של יוסף הצדיק שטנו של עשו (ביב קכג). ואכמ"ל.]

ובאמת מה שעשו מרמו על שלום כנ"ל, הוא חלק מן הרמאות שלו, כמו שהיה מראה את עצמו כמדקדק במצוות ושואל כיצד מעשיון את התבן וכו'. כי לאמיתו של דבר הרי הוא מתנגד לענין השלום, ואדרבה, השלום האמיתי מברר את עשו ומבטל את כל כח הקלי' שלו. ומפני זה אי אפשר לתקן את עשו עם שלום גרידא, כי הוא יכול לרמות ולקחת זאת אל עצמו. אלא צריכים להמשיך את בחי' 'שלום רב', שהוא מרומם בחשבון 'שלום' בנ"ד דמנצפ"ך (העלה הדין), ובוה כבר אין אחיזה לעשו, ומתברר השקר של השלום שלו. ולכן נאמר על רבקה 'ותלך' אשר בחשבון כ"ד דמנצפ"ך (העלה הדין) הרי זה בגי' 'שלום' בנ"ד דמנצפ"ך, וזהו גם בגי' 'לדרש את' עה"ב, כי כל הליכתה היתה לברר את השלום רב' הזה.

והנה 'ותלך לדרוש את הוי"ה' [בחשבון כ"ד דמנצפ"ך כנ"ל] עולה בגי' 'הכמה' פעמים שם הוי"ה, וזה מרמז על הפסוק 'מה רבו מעשך ה' כולם בחכמה עשית' (תהלים קד, כד), וידוע בשם הוזה"ק דהיינו אשר בכח החכמה באים כל הבורחים. וכן כאן באה רבקה לעורר את בירור הניצוח"ק של עשו, אשר הם צריכים להתברר ע"י החכמה. ואכן כאשר לקח יעקב את הברכות מעשו, אמר עשו 'ויעקב זה פעמיים' (כו, ה) ומפרש בתרגום דהיינו 'והכמני', כי אכן ע"י החכמה בירר יעקב אבינו את כל הניצוח"ק ממנו.

ב.

הבחירה ביעקב היא אהבה עצמית למעלה מן השכל

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אוהבת את יעקב (כה, כח).

יש להבחין בדבר, אשר אצל יצחק אבינו נאמרה האהבה שהיתה אצלו כלפי עשו בלשון 'ויאהב', דהיינו שפעל בעצמו ענין של אהבה כלפיו. ואילו אצל רבקה נאמרה האהבה שאהבה את יעקב אבינו בלשון 'אוהבת', דהיינו שהיה אצלה מציאות של אהבה כלפיו, ולא היתה צריכה לפעול זאת בעצמה.

ויבאר בהקדם הפסוקים המוזכרים בהפסרת הפרשה "הלאו אח עשו ליעקב נאם ה', ואהב את יעקב, ואת עשו שנאתי" וגו' (שבידה א, ב-ג), והיינו אשר לכאורה היה מקום לומר על עשו שהוא אח ליעקב ושזהו אליו, שהרי גם הוא בן יעקב ואהב אבינו וכן בנו של אברהם אבינו אבל בכל זאת 'ואוהב את יעקב', וזה מראה לנו כי 'אהבתי אתכם אמר ה' (שם). ובאמת הרי לכאורה יש חילוק גדול בין יעקב ועשו, והיה הפסוק יכול לומר כי מפני מעלתו הגדולה של יעקב,

לכן בחר בו ה', ואין לו בזה שום דמיון ואהבה אל עשו. אבל הנביא מדגיש דוקא שאין זה כן, כי בחירת הקב"ה בכלל ישראל היא דבר עמוק הרבה יותר ממה שאפשר להסביר ולהארות, ולכן אי אפשר לומר כי מפני איזה טעם שכלי מושג ומובן בחר הקב"ה ביעקב ומאס בעשו, אלא אומרים שאפילו אם יש מקום לומר כי אח עשו ליעקב, מכל מקום יש להקב"ה אהבה שאין לה הסבר אל כלל ישראל [ובמקום זאת נבאר בזה מה שהיו לוקחים לשני השעורים ביום הכיפורים עיזים כאלו השנים במראה ובקומה וכו' (ויפא סב), כי שני השעורים מורים על יעקב ועשו, ובאים להדגיש כי החילוק ביניהם אינו בדבר חיצוני שאפשר לתפוס ולהשיג, אלא רק על פי רצון ה' המתגלה בגורל, כענין "יעקב חבל נחלתו" (דברים ל, ט), ואכמ"ל].

ולפי זה יש לומר, כי לכן מצינו באברהם ובין שיהיה מקרב את ישמעאל בנו, ושרה אמנו ריחקה אותו (פא, ז). וכך גם כאן היה יצחק אבינו אוהב את עשו, ורבקה אמנו היא זאת שאהבה רק את יעקב. והיינו כי אב לעומת אם, הוא בחי' חכמה כנגד בינה, וכן אמרו חז"ל (נדה מה) כי הנשים יש להם 'בינה' יתרה. ובכלליות יש לומר כי חכמה הוא בחי' השכל והמוחין, ואילו בינה היא ענין הרגש הלב כמו שכתוב 'ולבבו בינן' וגו' (ישעיהו ז, י). והאבות שהם בחי' השכל והמחשבה קרבו את עשו וישמעאל, כי מצד השכל יש מקום לדון להחשיב גם אותם כצאצאי האבות הק', ולעורר איזו אהבה גם כלפיהם. אבל האמונות עמדו על ההרגש הפנימי שאי אפשר להסבירו, בחי' 'אהבתי אתכם אמר ה'', אשר זה מיוחד לכלל ישראל לבדם, ואין לעשו וישמעאל כל שייכות עם זה. וזהו טעם ההלכה שהיהדות נקבעת על פי האם, ואילו מי שרק אביו יהודי אבל אין אמו מישראל, אינו נחשב בן ישראל. כי עצם היהדות מיוסדת על הרגש פנימי, אשר הוא מתגלה ע"י האמונות דוקא כמבואר.

ובזה יש לבאר את שינויי הלשונות בין אהבת יעקב לעשו, אל אהבת רבקה ליעקב. כי אצל יצחק נאמר 'ויאהב', לפי שעל פי החכמה היה פועל בעצמו הרגש של אהבה אל עשו, אפילו שלא היו מעשיו ראויים לכך, אבל השכל הרי מבין שייך כלפיו הרגש של אהבה ושייכות, כי על פי המחשבה הפשוטה הרי הוא מצאצאי אברהם ויעקב, ואין רואים ומשיגים למה לא יאהבוהו כלל. אבל רבקה היתה 'אוהבת' את יעקב באופן של מציאות פשוטה, לא על פי איזה חשבון שכלי והשגת המחשבה, אלא כי זו היא המציאות 'ואוהב את יעקב'.

ג.

מאה ברכות ממתיקות את דיני המגפה

וירע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו ה' (כו, יא).

איתא בספספ"ק כי ענין אלו 'מאה שערים' הוא בחי' מאה ברכות שצריכים לברך בכל יום. והנה דוד המלך תיקן את ענין המאה ברכות כאשר היתה מגפה בעם, ובוה עזר את המגפה (כמדרש יח, כא). וידוע כי מגפה מורה על התגברות הדינים [מאותיות המילוי בלבד של ד' מילואי שם הוי"ה, העולות כמנין 'מגפה' ואכמ"ל], ומאה ברכות ממתיקות אותם.

ויש לומר כי גם כאן, היו התגברות הדינים של בחי' מגפה, ולכן אמר אבימלך אל יצחק 'כמעט שכב אחד העם את אשתך' (כו, ז), שכן 'אחד העם' עולה בגי' 'מגפה', ואמר לו בזה כי יש עכשיו התגברות הדינים עליו. וכן אמר אחר כך 'הנוגע באיש הזה ובאשתו מות יומת' (שם, יא), כי 'הנוגע' הוא ג"כ בגי' 'מגפה'. וראה יצחק אבינו כי יש התגברות של דיני מגפה, ולכן עמד ותיקן את המאה ברכות [וכנגד ב' פעמים שנרמזו דיני 'מגפה', שהם בחי' המילואים לבדם של ד' מילואי שם הוי"ה כנ"ל, עומד 'יצחק' שהוא בגי' ב' פעמים ד' שמות הוי"ה פשוטים, והוא ממתיק את כל הדינים].

ד.

המתקת קנאת הפלשתים ע"י הבארות

ויקנאו אותו פלשתים (כו, יח).
יש לרמוז בזה, כי שורש הקנאה היא באותיות 'קנא' העולות כמנין 'אלקים' אדנ"י, שהם שתי שמוה"ק המורים על מדת הדין, ובוה

רצו הפלשתים להתגבר על יצחק אבינו. אבל יצחק התגבר כנגדם והמשיך ב' שמות הוי"ה, כדי שיהיה הוי"ה 'אלקי' ו'הוי"ה אדנ"י', וכל הדינים יומתו במדת הרחמים. וזהו שנאמר בסמוך "וישב יצחק ויחפור את בארות המים" וגו' (כו, יח) וכן המשיך עוד עם עבדיו לחפור הרבה בארות, כי 'באר' עולה בגי' 'הוי"ה אלקים' הוי"ה אדנ"י, ובוה התגבר על הפלשתים. ולכן אחר כל העסק עם הבארות באו הפלשתים לכות כרית שלום עם יצחק אבינו, ולהתנצל על כל מה שהרעו לו, כי ע"י ענין 'באר' התגבר עליהם.

ה.

אחדות פנימית בין אברהם ויצחק

וירא אליו ה' בלילה ההוא ויאמר אנכי אלקי אברהם איך אל תירא כי אתך אנכי ובכרתך ויחברתי את זרעך בעבור אברהם עבדי (כו, יג).

אחר נבואה זאת באו אבימלך ושרי פלשתים לעשות שלום עם יצחק אבינו, ונבואתו היתה על זכותו של אברהם אבינו הממשיכה אצלו. ובאמת גם לשון הנבואה הוא ממש הלשון שמוציא אצל אברהם אבינו, שהרי אצלו נאמר 'וירא אליו ה' (יח, א) וכן נאמר כאן אצל יצחק אבינו. אכן יש להבחין, כי אצל אברהם אבינו נאמר שהיתה נבואה זאת 'ביום היום', ואילו כאן מודגש הדבר שהיתה הנבואה "בלילה ההוא".

ויש לומר בזה, כי כל התנגדותם של הפלשתים אל יצחק, היתה כאשר טענו כי אין הוא ממשך את דרכו של אביו, כי אברהם אבינו עבד את הש"ת במדת החסד והאהבה, ואילו יצחק אבינו עבד במדת הדין והגבורה כידוע. וזה גרם להם לעזוב אותו ולא להתבטל אליו, עד שנהיו לו מתנגדים גמורים ושונאים. והם לא ידעו ולא הבינו כי כל חילוקי המדות אינם אלא הבדלים חיצוניים, אבל הכוונה הפנימית אחת היא בכלם, ויש צד השווה המולל את דרכו בקודש של אברהם אבינו יחד עם דרכו של יצחק אבינו כאחד, כי שניהם ביחד מרכיבים את השלימות בדרכי העבודה, ואין הם אלא שני בישויים וגילויים שונים של עשיית נחת רוח להש"ת. והוא כענין היום והלילה, אשר היום הוא בחי' חסד כמו שכתוב 'ויזמם יצוה ה' חסדו' (תהלים סב, ט), ואילו הלילה הוא זמן של חושך ומדת הדין, ובכל זאת 'ידי ערב יהי בוקר יום אחד' (בראשית א, ח), כי הכל הוא אחדות אחת גדולה.

ולכן בא הקב"ה והתגלה אל יצחק באותו אור ובאותו בחי' של גילוי שהתגלה אצל אברהם אבינו, אבל אצל אברהם אבינו התגלה כחום היום בבחי' החסד, ואילו אצל יצחק התגלה כעת בלילה ההוא בבחי' הדין. והקב"ה אמר לו כי זכותו של אברהם אבינו עומדת לו, שהרי בעומק הפנימיות הרי הוא ממשך את דרכו של אברהם אבינו. וזה גרם לכך שאחר כך הגיעו הפלשתים להתפייס עמו, ואמרו לו 'דאו ראינו כי זה היה עמך' (כו, כח) ומפרש רש"י 'דאו באיך ראינו כן', כי עכשיו הכירו בו שהוא ממשך המשך דרכו של אברהם אבינו, וכל החילוק ביניהם אינו אלא בחיצוניות, אבל בפנימיות הוא המשך אחד.

ו.

יעקב הוא בחי' קו האמצעי

ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ (כו, כח).

הנה מידתו של יעקב אבינו היא מידת התפארת, אשר הוא בבחי' 'הקו האמצעי' המולל בו את החסד והגבורה שהם קו הימין והשמאל. וי"ל כי זכה יעקב אבינו למדריוהו ע"י שיעצק אבינו ברכו והמשיך אליו גם את ברכת אברהם אבינו, אשר עי"ז נתאחדו ביעקב ברכות אברהם ויצחק ביחד, ועי"ז נהיה הוא בבחי' הקו האמצעי המולל את שניהם.

ובאמת נכללים במידת יעקב אבינו כל המידות העומדות בקו האמצעי, והן מידות הדעת וכן מידות יסוד ומלכות [כי הדעת היא פנימיות מידת התפארת, ומימדת התפארת נמשכות מידות יסוד ומלכות, ואכמ"ל]. ומולן נרמזו בברכה אשר קיבל יעקב, כי 'יתן לך האלקים מטל השמים' הוא בגי' 'תפארת', 'מטל השמים' הוא בגי' 'דעת', 'מטל' ע"כ הוא בגי' 'יסוד', ואילו 'יתן' עם ל' של לך הוא בגי' 'מלכות'.

בקנאו את

קנאתי:

ריכטיגע קנאות

מיינט - אן קיין

חשבונות

א. איה כבודי: דער רבוש"ע מוז נתכבד ווערן אפילו אינעם עולם הגשמי

די ערשטע תנאי אויף קנאות - אהבת ה' | די צווייטע תנאי - כבוד שמים | מיטן שכל אנושי וואלט מען געקענט אוועקמאכן גאנץ קנאות | פארוואס זאל דער עובד ה' וועלכער איז דבוק אין העכערס זיך דארפן באציען צו אזעלכע נידריגע מענטשן | וועמען שטערט עס אז נאראנים טוען נארישקייטן? | אין כבוד רבו קען מען הערן אזעלכע סברות | אין כבוד שמים איז נישטא אזא זאך | דער רבוש"ע האט גארנישט באשאפן לבטלה | ער וויל כבוד פון יעדן גארנישט | אויב דער גארנישט איז אים מבוזה - האט ער כביכול צער | מיר דארף עס מיטשפירן און זיך אָננעמען פאר אים | די שוועריקייט פון רגילות | מיר האבן קיינמאל נישט געזען ווי די וועלט דארף אויסצווען | אלע גוים וואלטן געדארפט זיין מאמינים בה' ובעמו ישראל | ליידער איז דער כבוד שמים זייער נעלם | די לעצטע צוויי הונדערט יאר איז געווארן א רגילות פון אידן פורקי עול | זיי זענען גאר לוחם קעגן אידישקייט | דער צער השכינה איז אין לשער | מיר דארפן אריינטראכטן און מיטפילן מיטן רבוש"ע

ב. היכי דמי קנאות: מיטגעפיל מיט צער השכינה ביז מען זאל זיך נישט קענען דורכטראכטן

דער 'קנא' גייט ארויס פון קאנטראל | ער ווערט צוקאכט און רעאגירט ספאטאניש | דאס איז זיין שיינקייט | ער ארבעט נישט מיט חשבונות | דוגמא: מען קען נישט הערן קיין זכות און שבח אויף די נאציס 'ימ"ש' | די טענה אויפן 'קנא' שטאמט פון ווייניג מיטגעפיל מיט צער השכינה | מען קען אים נישט נאכמאכן | אויב עס טוט נישט אזוי וויי - דארף מען יא טון מיט ישוב הדעת | זען צי מען וועט דערמיט אויפטון אדער אפטן | פרויבירן צו גיין מיטן דרך פון חסד | נישט שרייען פון שלעכטקייט און גרעגעטקייט | נישט מאכן קיין פאליטיק פון 'קנאות' | א מנהיג ישראל האט אנדערע חשבונות | דער יחיד דארף אבער ארבעטן יא צו שפירן ווייטאג

ג. וקנאתי לשם קדשי: בחור'ישע קנאות - עבודת ה' איז 'מיינ לעבן'

א בחור דארף נישט זיין קיין שרייער | ער האט זיך זיין תורה און תפלה אין בית המדרש | אבער די תכונה פון א 'קנא' דארף ערשט א בחור האבן | דוקא אלס בחור דארף מען דאס אויסבויען | דער 'קנא' פארשטייט אז גארנישט איז אזוי וויכטיג ווי עבודת ה' | דערפאר איז ער גרייט זיך צו מבוזה זיין דערפאר | אט די תכונה מוז א בחור איינקויפן | נישט אנקויפן עבודת ה' אלס א זייטיגער כענעפטי צום לעבן | נישטא עפעס אנדערש אויסער דעם | עס קלאפט אים ביים מחלטי זיין החלטות אין לעבן | ביים עובד ה' דרייט זיך אלעס בלויז ארום איין שאלה: וואס וועט זיין מער תועלת אין עבודת ה' | דוגמא: זיך ציען צו אן אנדערע שטאט | אלע צען סיבות פון געשמאקער בגשמיות זענען נישט תופס מקום קעגן די איין מעלה אין עבודת ה'

א.

איה כבודי: דער רבוש"ע מוז נתכבד ווערן אפילו אינעם עולם הגשמי

צו זיין א 'קנא' מוז מען האבן שייכות צו 'כבוד שמים'

דער ענין פון קנאות איז פארבינדן מיטן ענין פון 'כבוד שמים'. דאס הייסט, ווען עס קומט פאר א געוויסע געשעעניש וועלכע טרעט אויפן רבונות של עולמים כבוד, דעמאלט האט דער 'קנא' צער און ווייטאג דערפון, דעריבער שטעלט ער זיך אויף און נעמט זיך אן פארן רבונות של עולמים 'כבוד'. דאס הייסט, אז כדי צו זיין א 'קנא' - חוץ פון וואס עס פאדערט זיך אהבת ה'; ווי אויסגעשמעסט באריכות אינעם פריערדיגן גליון - פאדערט זיך אויך א קלארקייט אינעם בליק אויף 'כבוד שמים'.

קענען דען אזעלכע נארישע מענטשן מאכן בזיונות פארן רבוש"ע?

בעצם וואלט א קלוגער מענטש מיט א ברייטע קאפ געקענט פריען: 'נו, אז יענער טיפש דארט טוט אן עבירה בברהסאי - ווערט דעם אויבערשטנס כבוד פארשוועקט? עס דארף מיר וויי טון, אז יענער איז 'משוגע' געווארן און גייט בשירות לבו? דער אויבערשטער איז דאך אסאך גרעסער פון דעם! ווער איז דען דער 'חסר דעת', אז ער זאל קענען מבוזה זיין די תורה און כבוד שמים? ער זעלבסט איז דאך דער גרעסטער 'בזוי ומבוזה!'. און אפילו אויב עס האנדלט זיך פון א 'רבי' - און אפילו אויב עס איז רוב וועלט - וועלכע זענען עובר אויף רצון ה', איז וואס?! דער רבונות של עולם ווערט פארשעמט פון אזעלכע נידריגע נבראים 'קרוצי חומר'?! צי פעלט אים דען א 'רבי' וועלכע זאל אים מכבד זיין? ער האט דאך מיליארדן מלאכים 'בלי קץ ובלי סוף' וועלכע זענען אים מכבד מיטן גרעסטן כבוד וואס איז נאר שייך! ער ווערט דען פארשעמט פון די נארישע מענטשן אויף דער נידריגער וועלט!?"

דער קלענערער חסיד זאגט: מען מוז מוחה זיין קעגן די מחוצפים

משל למה הדבר דומה: עס איז פארהאן אמאל א גרויסער 'גדול בישראל', א רבי מיט תלמידים און חסידים. און דער רבי גייט ערגעץ צו א שמחה וכדומה, קומען צו עטליכע מחוצפים און גסי הרוח, און שרייען אים נאך מיט מיאוס'ע טיטלען און לאזונגען. וועט ווערן א צוטיילונג צווישן די חסידים: געוויסע חסידים וועלן זיין צוקאכט: "מען מוז זיך אננעמען פארן כבוד פונעם רבי'ן! מען מוז ארויסקומען בחרב וחנית קעגן די מחוצפים!", און זיי וועלן גיין אין די גאסן און אנשרייען די מחוצפים: "וואו איז דיין דרך ארץ?! ווי האסטו געקענט מבוזה זיין אזא גרויסן צדיק?!"

דער גרעסערער חסיד זאגט: איך בין זיך נישט מטפל מיט אזעלכע שפלים

עס וועלן אבער זיין אנדערע חסידים - מער די ברייטע קעפ, וועלכע וועלן נישט ווערן צוקאכט דערפון, נאר זיי וועלן זאגן: "איך לאָך זיך אויס פון די גאנצע זאך! דער רבי איז גארנישט ווייניגער געווארן דורך די נארישע לאזונגען פון דעם מחוצף... ער איז סתם א גארנישט! מען דארף זיך נישט צו טון מאכן דערפון! אויב מיר זענען זיך מייחס דערצו, מאכט עס א 'מציאות' דערפון און עס באקומט א 'חשיבות!' עס ווערט כאילו א פלוגתא פון צוויי 'מאן דאמרי'... דער גרעסטער כבוד פארן רבי'ן איז, צו איגארירן די גאנצע פרשה, און נישט געבן דערפאר קיין שום פלאץ, כאילו לא היה!"

לא דרכיכם דרכי - ביי כבוד שמים מוז מען יא מוחה זיין

לכאורה וואלט מען געקענט זאגן, אז כלפי בזיון אויף 'כבוד שמים' - איז אויך שייך צו זינגען אזא ניגון פון 'איגארירן' און 'אפלאכן' דערפון. אבער אינאמת'ן איז דאס נישט ריכטיג. ווייל ווען עס איז

נוגע צום 'כבוד שמים' איז די תורה קובע, אז דאס וואס א מענטש איז עס מבוזה - הייסט יא א 'בזיון' און 'חילול כבוד', און מען דארף יא 'מוחה' זיין און זיך אננעמען פארן אויבערשטנס כבוד.

די בריאה איז באשאפן געווארן מיטן ציל פון כבוד שמים

דער הסבר דערין איז: דער רבונות של עולם איז דער 'מלך הכבוד', און לויטן אריגינאלן פלאן דארף זיך דער 'כבוד שמים' פארשפרייטן איבער די גאנצע וועלט; ווי דער פסוק זאגט (במדבר יד, כא): 'וַיִּמְלֹא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ'. דער אויבערשטער וועט פירן און דרייען די רעדלעך פון דער וועלט, ביז זי וועט טאקע אנקומען צו דעם ציל! יעדער נברא וועט מכבד זיין דעם רבונות של עולם; ווי עס שטייט אין פסוק (ישעיה יא, ט): 'מִלְאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה' כְּמִים לְיָם מְכַסִּים'. און אזוי שטייט אויך אין פסוק (שם מג, ט): 'תִּכְבְּדֵי חֵיַת הַשָּׁמַיִם תַּנִּים וְגִבּוֹת יַעֲנֶה' אפילו די חיות רעות - וואס דאס איז מרמז אויף פארשידענע דרגות פונעם סטרא אחרא - וועלן מכבד זיין דעם רבונות של עולם! און אדרבה, דאס איז דער גרעסטער כבוד שמים, אז אפילו די 'חיצונים' זענען מכיר דעם כבוד ה'! ווי דער זוהר הק' זאגט (ח"ב סז), אז ווען יתרו איז געקומען און געזאגט (שמות יח, יא): 'עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' מִלְּאֱלֹהִים' - איז געווארן א מהפכה אין אלע עולמות! עס איז געווען א געוואלדיגער נחת רוח פארן רבונות של עולם, אז אפילו אזא 'חיצוני' - וועלכער האט געדינט יעדע איינציגע עבודה זרה אויף דער וועלט - איז אויך מכיר אינעם 'כבוד שמים'!

דער רבוש"ע גלייכט מער א שני-ווייסע טלית ווי א געלע פארוועטשטע טלית?

ענליך דערצו האט מען אמאל ארומגעעדט (גליון קפד) איבער דעם ענין פון 'הידור מצוה'. אז א כאנאקישער איד אן עובד ה' קען זיך וואונדערן:

נקודות:

ווען עס איז נוגע צום 'כבוד שמים' איז די תורה קובע, אז דאס וואס א מענטש איז עס מבוזה - הייסט א 'בזיון' און 'חילול כבוד', און מען דארף 'מוחה' זיין און זיך אננעמען פארן אויבערשטנס כבוד

א איד איז מחויב זיך צו מאכן אמאל צייט און זיך מתבונן זיין דערין, אז דער רבוננו של עולם האט באשאפן א וועלט וואו די נבראים זאלן מכיר זיין אין אים און אים מכבד זיין, און ליידער האט דער יצר הרע מצליח געווען צו מאכן אזא שרעקליכן 'הסתר פנים', כאילו עס איז פארהאן דא א 'בירה בלא מנהיג', די פרייע וועלט פארט מיט א געוואלדיגן סוקסעס, און אידישקייט זעט אויס ווי עפעס א זייטיגער נושא וואס איז נישט עכט וויכטיג. און דער ערליכער איד דארף ווייטאגן אויף דעם 'הסתר פנים'

"וואס איז דען ווערד די פשוט'ע שיינקייט פונעם אתרוג?! 'חיצוניות' איז דאך גארנישט מיט נישט! פארן רבוננו של עולם גייט דען אן צו צי מיינ טלית איז שניי ווייס אדער געל און אפגעוועטשט? דער עיקר איז דאך 'פנימיות', איך פרוביר אינזין צו האבן הייליגע כוונות און מחשבות בשעת איך בין זיך מתעטף דערמיט, און פארטיט! מען דארף נישט מער פון דעם!" אבער דער מסילת ישרים (תחלת פרק ט) איז מאריך מיט ראיות און הסברים, אז עס איז נישט ריכטיג! די תורה פארלאנגט, אז מען זאל מהדר זיין אין מצוות אפילו 'בחיצוניות'! ווי מען זעט, אז א קרבן דארף זיין גאנץ און קיין מום! מען דארף מהדר זיין צו קויפן א שיינעם אתרוג! און אזוי אויך, ביי יעדע מצוה זאגט די גמרא (ביק ט) אז מען דארף צאלן 'עד שליש' פאר 'הידור חיצוני' פון דער מצוה! און מען האט דארט אויסגעשמועסט דעם הסבר דערין - געבויעט אויפן פסוק (מלאכי א, יא): "כי גדול שְׁמֵי בְּגוֹמִים" - אז אפילו ביים גוי, וואס ער איז דאך דער גרעסטער 'חיצוני', דארף אויך זיין כבוד שמים! דער רבוננו של עולם וויל, אז אפילו די חיצוניות'דיגע וועלט זאל משמש זיין די קדושה! די פשוט'ע שיינקייט, זאל אויך זיין א כלי פאר אלוקות! נו, אויב איז 'הידור מצוה' בחיצוניות א נושא וועלכע אינטערעסירט דעם רבוננו של עולם, און ער באקומט דערפון כבוד און התפארות - איז דאך כל שכן וכל שכן, אז ווען מען גיבט אים אפ דירעקטע 'כבוד', אדער חלילה דירעקטע 'בזיון רחל' - איז א נושא וועלכע אינטערעסירט דעם רבוננו של עולם!

יא! ביים רבוש'ע איז דער חיצוניות אויך זייער וויכטיג

אויב זענען נאך היינט פארהאן מענטשן אויף דער וועלט - אפילו אויב זיי זענען 'גוים' און 'חיצונים' - וועלכע טוען ממש דאס פארקערטע פונעם 'תכלית העולם', אז נישט בלויז זיי זענען נישט מכבד דעם רבוננו של עולם, נאר אדרבה, זיי זענען גאר מבזה דעם 'כבוד שמים'! זיי זענען מחלל דעם אויבערשטנס'ס כבוד בריש גלי רחל - איז דאס פארקערט פונעם אויבערשטנס'ס רצון! עס איז פארקערט פון דער 'כונה העליונה' - אויף וואס דער אויבערשטער האט באשאפן די וועלט! און דעריבער איז נישט ריכטיג דאס צו איגנארירן, ווייל פארן

רבוננו של עולם ארט עס יא! און פאר דעם איד וועלכער האט אהבת ה' און שפירט מיט מיטן רבוננו של עולם - דארף עס אויך און וויי טון!

ליידער זענען מיר שוין געבוירן אין דער מציאות פון 'העדר כבוד שמים'

דער כלל איז, אז 'רגילות' פארלעשט דאס פייער פון 'קנאות'. דאס הייסט, ווען די וועלט וואלט ווען געפארן אויפן ריכטיגן אופן ווי עס דארף עכט צו זיין, דער רבוננו של עולם וואלט געווען דער 'מלך על כל הארץ' און אלע ברואים וואלטן געהאט א פחד און מורא פונעם רבוננו של עולם. און פלוצלינג וואלט אויפגעשטאנען דארט עפעס א לענדל און דער ווייטער אפריקע און דערקלערט רחמנא ליצלן 'כפירה' אינעם מלכות שמים - וואלטן מיר באלד געכאפט א ציטער און א שוידער! עס וואלט זיך אנגעצינדן א פייער פון 'קנאות' אויף די 'כופרים' דארט וועלכע זענען מעלים דעם 'כבוד שמים'! אבער וויבאלד דער מציאות איז ליידער פונקט פארקערט, מיר זענען געבוירן געווארן אין אזא פין העלמה, מיר באגעגענען זיך טעגליך מיט א וועלט פון אמונת העולם וועלכע גלייבן נישט אין גארנישט, אדער גלייבן זיי אין 'אמונת כוכביות' ווי נוצרות, איסלאם, די אלע אינדיאנע עבודה זרה'ס און אנדערע סארט רעליגיעס וואס זענען נאר פארהאן אויף דער וועלט - דעריבער זענען מיר שוין צוגעוואוינט צו חילול כבוד שמו! עס קוקט אונז אויס, ווי 'עס קומט אזוי'! מיר ווערן נישט דעריצטערט און שאקירט צו הערן, אז עס דרייען זיך ארום גוים וועלכע ווייסן נישט אז עס איז דא א באשעפער אויף דער וועלט! זיי ווייסן נישט וויאזוי מכבד צו זיין די תורה און כלל ישראל! זיי ווייסן נישט וויאזוי מכבד צו זיין די תורה און כלל ישראל! זיי ווייסן נישט אז כלל ישראל איז דער 'עם הנבחר'! מיר כאפן נישט קיין ציפ בשעת'ן לערנען דעם פסוק (דברים כה, י): "וְיָרֵא קָל עַמִּי הָאֲרָץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ וְיִרְאוּ מִמֶּךָ" - ווי קען זיין אז אין דער פארשטופטער אפריקע זענען פארהאן גוים וועלכע ווייסן בכלל נישט פון אזא מין מושג ווי 'אידן'?! מיר זענען שוין אזוי צוגעוואוינט צום מציאות פון 'הסתרה', אז עס אָרט אונז שוין נישט!

ב.

היכי דמי קנאות: מיטגעפיל מיט צער השכינה ביז מען זאל זיך נישט קענען דורכטראכטן

מיר האבן זיך נעבעך צוגעוואוינט צום ווארט 'פרייער איד'

די לעצטע צוויי הונדערט יאר - זינט די השכלה איז ליידער אויפגעשטאנען, און נאכמער די לעצטע אכציג יאר - זינט די מדינה האט זיך ליידער אוועקגעשטעלט - האבן מיר זיך ליידער צוגעוואוינט צו א מציאות פון פרייע אידן רח"ל. מיר זענען געבוירן געווארן צו א וועלט וואו עס גייט אָן אזא מין פינסטערע מציאות ליידער, אז 'בני אברהם' ציחק ויעקב - וועלכע וואלטן געדארפט וויסן פונעם רבוננו של עולם, זיי וואלטן געדארפט וויסן פון דער תורה הקדושה און ליידער ווייסן זיי נישט דערפון! זיי ווערן ערצויגן ווי פאלנע גוים אָן קיין שום 'קבלת עול מלכות שמים'! און נאכמער, זיי ווערן ערצויגן מיט אזא 'שנאה' צו אידישקייט און צו פרומע אידן, אז זיי זענען גאר לוחם קעגן דער תורה און קעגן אידישקייט - ערגער ווי די נידריגסטע גוים זענען לוחם דערקעגן! דאס איז דאך ממש א מורא'דיגער 'העדר כבוד שמים'! עס שרייט ארויס דעם גרעסטן חילול ה' וואס קען נאר זיין!

לך עמי בא בחדריך - מיטשפירן מיטן צער פונעם רבוש'ע

כאטש היינט איז טאקע שווערער צו ווייטאגן אויפן 'חילול השם' וואס עס טוט זיך אפ מסוף העולם ועד סופו - צוליב דעם רגילות וואס מיר האבן דערין - פטר'ט עס אונז נישט פון ארבעטן דערויף, א איד איז מחויב זיך צו מאכן אמאל צייט און זיך מתבונן זיין דערין, אז דער רבוננו של עולם האט באשאפן א וועלט וואו די נבראים זאלן מכיר זיין אין אים און אים מכבד זיין, און ליידער האט דער יצר הרע מצליח געווען צו מאכן אזא שרעקליכן 'הסתר פנים', כאילו עס איז פארהאן דא א 'בירה בלא מנהיג', די פרייע וועלט פארט מיט א געוואלדיגן סוקסעס, און אידישקייט זעט אויס ווי עפעס א זייטיגער נושא וואס איז נישט עכט וויכטיג. און דער ערליכער איד דארף ווייטאגן אויף דעם 'הסתר פנים', אז ער זאל ממש נישט קענען סובל זיין אזא מין וועלט! עס דארף אים אָרען עד דכדוכה של נפש, און ער זאל זיך בעטן בתחנונים אויף 'גילוי כבוד שמים' אויף דער וועלט.

איז א סימן אויף די געטריישאפט און אמת'ע אהבת ה' וואס ברענט אין אים, וואס דאס האט גורם געווען צו דעם 'כעס דקדושה'.

די טענות אויפן 'קנאי' שטאמט פון נישט האבן מיטגעפיל מיטן רבוש'ע

אסאך מאל קען מען הערן פון מענטשן פארשידענע טענות אויף קנאים: "זיי מאכן נאר קאליע! ווען זיי וואלטן זיך אויפגעפירט כך וכך - וואלט מען געקענט אסאך מער אויפטון!". אבער ווען מען זאל אריינקוקן אינערליך אינעם הארץ פון דער וואס רעדט אזוי - וועט מען געווענליך טרעפן, אז די טענות שטאמען נישט פון מער 'דאגה' פארן כבוד שמים ווי דער 'קנאי', און אויך נישט פון מער 'חכמה' און 'שוב הדעת' ווי דעם 'קנאי'. נאר עס שטאמט פון ווייניגער הארץ צום רבוננו של עולם! ער האט פשוט נישט אזוי פייער דעם רשע! ער נעמט פשוט נישט אזוי פערזענליך דעם חילול השם! והא ראייה, אז ווען איינער טשעפעט מיט זיינס א זאך - רעגט ער זיך אויף און לאזט פאלן ווערטער וועלכע קומען נישט פון קיין 'שוב הדעת'... ווען

ווייל געווענליך איז קדושה געבויעט מער אויף 'חסד' ווי אויף 'דין'. ממילא, וואלט דאך לכאורה דער 'קנאי' זיך געדארפט אוועקזעצן מיט א "שוב הדעת", דורכטראכטן דעם מצב, און מאכן א שטארקן 'משקל החסידות' צי מען מוז טאקע בליט ברירה נוצן דעם 'מדת הדין', אדער אפשר קען מען זיך אננעמען פארן כבוד שמים דורכן מרבה זיין מיט 'מדת החסד'. אבער דאס איז אלעמאל שייך נאר ווען עס האנדלט זיך סתם פון 'מצות מחאה', אבער ווען עס האנדלט זיך פון ריכטיגע 'קנאות' - איז נישט שייך דארט קיין 'שוב הדעת' און 'משקל החסידות'! בשעת ווען עס טוט זיך אפ א חילול השם פארנט פון זיינע אויגן, ווערט דער ערליכער איד אזוי צוקאכט פון צער, אז עס איז א בחינה פון 'קנאי' פוגעין בו, הלכה ואין מורין כן! ווען ער וואלט ווען געמאכט א 'שיקול הדעת' - וואלט ער אפשר אנדערש געטון.

אבער וויבאלד עס רירט אים אָן זיין טיפסטע נקודה שבלב, קען ער זיך נישט איינהאלטן! ער טראכט נישט צי מען קען טון אנדערש און צי עס וועט זיין מער תועלת אויף א צווייטן אופן, נאר ער טוט א ווילדן שריט - פון גרויס צער און אויפגעגעניש. און דאס

ארויסברענגען דעם צער דורכן טון א פעולה

ביז אהער האט מען בעיקר גערעדט איבער דעם 'חלק המחשבה' פון קנאות, אז א איד דארף שפירן א ווייטאג און א צער אויפן 'העדר כבוד שמים'. יעצט וועט מען אויסשמועסן דעם 'חלק המעשה' פון קנאות, אז א איד דארף ארויסגעבן דעם צער בפועל ממש, אויף אן אופן פון 'מוחה' זיין און שרייען אויף יענעם, צי אויף אן אופן פון טון געוויסע מעשים בפועל; ווי פנחס האט געטון, אז ער האט גע'הרג'עט זמרי און כזבי, וכדומה - יעדע פאל לויט וואס איז שייך אין יענעם פאל - וואס מען איז זיך בפועל מתנגד צו א געוויסע 'מעשי רשע' וואס רשעים פרובירן צו טון.

דער ערליכער איד וועלכע ברענט פון 'קנאות' איז אן 'אונס'

אינ'אמת'ן איז 'מעשי קנאות' - וואס מען שלאגט זיך בפועל מיט די רשעים - א התנהגות פון 'מדת הדין'. און דער כלל אין דער קדושה איז דאך אלעמאל, אז מען דארף ענדערש זוכן צו זיין א שליח פאר 'מדת החסד', און נישט פארן 'מדת הדין'!

דער חילול השם וואלט אים נוגע געווען - אזוי זיין פערזענליכע זאך - וואלט ער זיך נישט געקענט איינהאלטן פון שרייען קעגן דעם רשע! ער וואלט פשוט געווען אן 'אונס רחמנא פטריה!'

אויף די נאציס זאגט מען נישט קיין 'לימודי זכות'...

מען וועט ברענגען א דוגמא פון דער חיצוניות'דיגער וועלט: מיט יארן צוריק האט מען באנייעט א גרויסע מיליטערישע בית הקברות אין דייטשלאנד - וואס דארט זענען אויך באגראבן געווארן דייטשע סאלדאטן וועלכע האבן געדינט אין היטלער'ס ארמיי ימח שמו - און זיי האבן געמאכט א גרויסן טראסק און מעמד, און זיי האבן גערופן דעם פּרעזידענט פון אמעריקע צו האלטן א רעדע דארט ביים מעמד. האט ער זיך אויפגעשטעלט און געזאגט: "כאטש עס ליגן דאך דא נאצישע סאלדאטן - דארף מען אבער וויסן, אז די סאלדאטן זעלבסט זענען געווען קרבנות פון היטלער ימח שמו! זיי זענען נישט געווען אזוי שולדיג, ווייל זיי זענען געווען יונג און נאיוו, און זענען געווארן פארנארט פון היטלער'ס פראפאגאנדע!". די דאזיגע ווערטער האבן געמאכט א געפערליכע איבערקערניש אין דער וועלט. פון דער גאנצער וועלט האט מען מוחה געווען קעגן אזעלכע ווערטער: "וואס הייסט, דו זאגסט אויף די רוצחים וועלכע האבן ערמארדעט מיליאנען אומשולדיגע מענטשן - אז זיי זענען נישט אזוי שולדיג?! דאס ווייזט דאך, אז דו האסט נישט דעם ריכטיגן הרגש קעגן די נאציס ימח שמו! לאמיר שוין זאגן אפילו, אז עס איז נישט ממש אן אפגעפרעגטער חשבון, אבער וואו קומט דאס, אז דער קאפ זאל בכלל פארן אויף אזא מין חשבון?! טאמער וואלטו געהאט א ריכטיגן הרגש קעגן די דייטשן - וואלטו נישט אנגעקומען צו טראכטן אויף דעם גאנג!".

פארוואס אויף שונאי דת האסטו יא 'לימודי זכות'?

אין אידישקייט איז די זעלבע זאך. ווען איינער האט טענות אויף א ריכטיגן 'קנאי', פארוואס ער האט געטון געוויסע זאכן וועלכע שטימען נישט מיט די שכל'דיגע חשבונות - קען מען צוריק ווארפן די טענה אויף אים: "די אלע חשבונות ווייזן, אז דער 'חילול השם' טוט דיר נישט גענוג ווייל ווייל אויב וואלט עס דיר אמת'דיג וויי געטון, וואלטו נישט געקענט טראכטן אויף דעם אופן! נו אויב אזוי, איז דא א טענה אויף דיר: פארוואס טוט דיר נישט וויי די 'רשעות' און 'חילול השם'? דא שטייט א רשע א שונא דת, און איז לוחם קעגן דער תורה און איז מבזה כבוד שמים, נו, פארוואס האסטו נישט קיין צער דערפון? פארוואס איז נישטא ביי דיר דער 'תכלית שגאה שנאתים לאויבים היו לי!?' פארוואס איז דאס דיר נישט פערזענליך נוגע!?"

אויב האט מען נאכנישט דעם צער השכינה - דארף מען עס יא אפזעצן איידער מען טוט

פון צווייטן זייט: א מענטש דארף קענען זיין פלאך. עס איז טאקע א גרויסער חסרון, אז א מענטש האט נאכנישט די ריכטיגע צער און ווייטאג

אויף 'העדר כבוד שמים', און ער דארף טאקע ארבעטן אנצוקומען דערצו. אבער עס איז נישטא קיין ענין זיך צו נארן און זיך איינרעדן אז מען איז שוין טאקע אין דער דרגא פון 'קנאין פוגעין בו'. אויב א מענטש איז נאכנישט אין דער דרגא דארף ער זיך דורכטראכטן מיט א ריכטיגן ישוב הדעת 'וואס' און 'וויאזוי' צו טון - זיך אנצונעמען פארן כבוד שמים און טון עפעס קעגן רשעים און פורקי עול. אזא מענטש דארף אודאי יא מאכן א 'משקל החסידות' און שוקל זיין: צי ער וועט בכלל עפעס אויפטון מיטן זיך 'שלאגן' קעגן דעם רשע, אדער אפשר פארקערט גאר אויב מען וועט זיך שלאגן מיט אים, וועט ער אפשר ערגער ווערן און זיך נאכמער מתגבר זיין.

זוכן צו גיין אין מלחמה באופן 'חסד' - נישט באופן 'דין'

אלס חלק פונעם משקל החסידות, קען מען זיך דורכטראכטן און זוכן אנדערע אופנים וויאזוי צו פירן די מלחמה מיטן רשע - אויף אן אופן וואס מען באנוצט זיך מער מיטן 'מדת החסד'; ווי למשל: אפשר קען מען מקרב און משפיע זיין אויף דעם רשע, אז ער זאל נישט אזוי פיינט האבן אידישקייט. אדער למשל: אנשטאט שרייען און באשגצ'ן דעם רשע וועלכער ארבעט אוועקצושלעפן אידישע נשמות פונעם אויבערשטן - קען מען נוצן די 'כוחות המלחמה' מרבה צו זיין קדושה אויף דער וועלט! מען קען זיך אריינלייגן מקרב צו זיין אידישע נשמות צום אויבערשטן! מען קען ארבעטן אויפצושטעלן נאך א ישיבה וועלכער וועט מרבה זיין תורה און יראת שמים אויף דער וועלט! און דורכדעם וועט מען מכניע זיין דעם רע.

דער מנהיג דארף זען אנצוהאלטן דעם אידישן ברען פאר יעדן פרייז

ביז אהער האט מען גערעדט בלויז וואס עס איז נוגע די חשבונות פונעם יחיד כלפי גיין מוחה זיין על דעת עצמו. אבער ווען עס קומט צום ענין פון הנהגת הכלל, וואס עס איז נוגע כלפי א מנהיג ישראל וועלכער פירט אן ענה - איז פארהאן אינגאנצן אנדערע חשבונות, וואס נישט אלעמאל קען דאס אפילו דער יחיד פארשטיין. לדוגמא: אסאך מאל קען א מנהיג ישראל פאדערן פונעם ציבור ארויסצוגיין אויף א פראטעסט קעגן א געוויסע פירצה - כאטש ער ווייסט גאנץ גוט, אז רוב פון זיין ציבור איז נאכנישט אין דער דרגא פון שפירן אזא מורא'דיגן צער אויף 'כבוד שמים', און אויך ווייסט ער אז מען וועט סייווי נישט קענען פארמיידן די פירצה - דאך איז ער שוקל אז מען מוז דאס טון פארן 'קיום הדת' און פארן 'חינוך הדורות'. ווייל נאר אזוי וועט נאך בלייבן עפעס א שטיקל ווארעמקייט 'למען כבוד שמו' ביים המון עם. ווידעראום, אויב וועט מען ווארטן ביז רוב ציבור וועט עס מיינען אמת'דיג ערנסט, אדער ביז מען וועט טאקע כאמת אויפטון דורך די מתאה - וועט דאס גורם זיין א קאלטקייט אין אידישקייט! מען וועט שלום מאכן מיטן מצב,

ג.

וקנאתי לשם קדשי: בחור'ישע קנאות - עבודת ה' איז 'מיין לעבן'

און סוף כל סוף וועט דער המון עם פארלירן דעם גאנצן קאך קעגן די רשעים און פורצי גדר. בפרט אין ארץ ישראל וואו אידן זענען ליידער 'מחלל שבת בפרהסיא', און דער בית דין הייסט צומאל ארויסגיין אויף א הפגנה - כאטש מען טוט גארנישט אויף עס אפצוהאלטן, איז דער פשט: טאמער וועט מען נישט מוחה זיין וועט מען מיט דער צייט עס אננעמען מיט א גלייכילטיגקייט: "עס איז נישט אזוי געפערליך אז יענער איז מחלל שבת! יעדער האט זיך זיין וועג פון לעבן!". וכדומה, נאך פארשידענע חשבונות וואס מנהיגי ישראל ווייסן לפי רוחב דעתם. און דעריבער, דארף טאקע דער יחיד זיך צוהערן צום פסק פון גדולי ישראל וועלכע הייסן ארויסגיין מוחה זיין, און ער דארף נישט מאכן קיין חשבונות צי מען קען ווען טון אנדערש, ווייל דאס איז אן ענין פון ציבור - וועלכע דארף א שיקול הדעת און א דעת תורה פון גדולי ישראל.

קנאות איז נישט קיין פאליטישע טעמע און עס באלאנגט נישט אין א צייטונג

כאטש וואס טיילמאל פעלט זיך טאקע אויס צו באפעלן פארן ברייטן ציבור צו גיין מוחה זיין וכדומה - איז דאס נאכנישט קיין סיבה אז 'קנאות' זאל ווערן אן ענין פון פאליטיק... 'קנאות' איז נישט קיין צייטונג-ווארט. דארט וואו מען רעדט נישט פון 'ענה' און פון 'תפלה בכונה' - האט מען אויך נישט וואס צו רעדן פון 'קנאות'. קנאות איז א ווארט פון עבודת ה' וועלכע באלאנגט אין בית המדרש צווישן די עובדי ה'! די עובדי ה' וועלכע ארבעטן אויף זייערע מדות און הרגשים - זיי דארפן ארבעטן אויף קנאות, און זיי דארפן דאס געהעריג אפ לערנען און מסביר זיין, אזוי ווי מען איז מסביר אלע ענינים פון עבודת ה'.

אפילו אויב מען הייסט גיין מוחה זיין - טראכט פארוואס דו גייסט

אן עובד ה' - וועלכער גייט צו א פראטעסט אויפן רוף פון גדולי ישראל - ארבעט בשעת מעשה אויפן 'פנימיות הלב'. ער גייט נישט סתם מצות אנשים מלומדה'דיג, נאר ער טראכט אריין וואס עס טוט זיך דא אפ. ער פארשטייט אז עס טוט זיך דא אפ א 'צער השכינה', און ער ארבעט אז זיין הארץ זאל - כאטש יעצט ביים גיין מוחה זיין - מיטשפירן מיטן צער השכינה און ווייטאגן אויפן חילול כבודו. אזוי אויך, ארבעט ער אז זיין מחאה זאל נישט ארויסקומען פון סתם שלעכטיקייט; פונקט ווי אן אויפגערעגטער מענטש וועלכער שרייט וואו ער קען נאר... ער שרייט אויף זיין בני בית, ער שרייט אויף זיינע קינדער, און דא האט ער געטראפן אויף וועמען נאך צו שרייען... וואס דאס הייסט בכלל נישט קיין 'קנאות' - נאר 'רשעות'! אן ערליכער איד איז זייער נזהר צו זיין א גוטער מענטש בכלליות, ער שרייט נישט אינדערהיים און ער שרייט נישט אין בית המדרש. און ווען מען דארף אמאל גיין שרייען קעגן רשעים - איז עס אן אויסנאם פאל, וואס ער טוט דאס מיט א ריינקייט זיך אנצונעמען פארן כבוד שמים.

נקודות:

אן עובד ה' ארבעט אז זיין הארץ זאל מיטשפירן מיטן צער השכינה און ווייטאגן אויפן חילול כבודו. אזוי אויך, ארבעט ער אז זיין מחאה זאל נישט ארויסקומען פון סתם שלעכטיקייט, אן ערליכער איד איז זייער נזהר צו זיין א גוטער מענטש, און ווען מען דארף גיין שרייען קעגן רשעים - איז עס אן אויסנאם פאל, וואס ער טוט דאס מיט א ריינקייט זיך אנצונעמען פארן כבוד שמים

~

קנאות ביי א בחור מיינט: 'כי הם חיינו' ואורך ימינו' - אידישקייט איז 'מיין לעבנס פראיעקט'! ווען מען וויל דאס אנריין - ווער איך ווילד! איך זוך אנצוקומען דערין וואס מער און וואס טיפער, און איך בין נישט גרייט איינצוגיין אויף קיין 'פשרות'! און דאס וועט אים טראגן א גאנץ לעבן

החלטות אין לעבן - דרייט זיך בלויז אויף דעם יסוד פון 'כי הם חיינו'!

ער פארשטייט נישט פארוואס דער פרומער איז אזוי משוגע געווארן

מען וועט בעסער מסביר זיין דעם שייכות צווישן 'קנאות' ביז 'כי הם חיינו'. דער ירושלימער מגיד

הרב ר' שלום שווארדאן ז"ל, האט אמאל פארציילט א מעשה - אויף זיין שטייגער, מיט זיינע ווערטלעך און דברי צחות - אז ער איז אמאל געווען אויף א הפגנה קעגן חילול שבת אין ירושלים. קומט צו גיין א פרומער, אבער א פארווע איד, מיטן נאמען 'משה', און ער גיבט אים אריין א גאנצער 'מוסר דרשה', פארוואס ער טוט אזעלכע ווילדע זאכן ווי שטיין און שרייען אינמיטן די גאס. עטליכע וואכן שפעטער איז געווען א הפגנה קעגן די ארטיגע רעגירונג, פארוואס זיי לאזן נישט בויען קיין דירות אין יענעם געגענט. און הרב שווארדאן איז פונקט דורכגעגאנגען דארט, זעט ער וי דער 'משה' שטייט דארט און שרייעט קולות קעגן די רעגירונג. גייט ער צו צו אים און זאגט אים: "פארוואס טוט איר אזעלכע ווילדע זאכן צו שטיין און שרייען אינמיטן די גאס?...". האט יענער געזאגט: "וואס הייסט? איך האב דא שטחים און אויב לאזט מען מיר נישט בויען קיין דירות, האב איך א מורא'דיגן געלט שאדן".

יעדער ווערט משוגע ווען מען רירט אים אין פינטל - די שאלה איז: וואס איז דיין פינטל

האט אים הרב שווארדאן געזאגט א משל: עס איז געווען א מעשה אין ירושלים, אז א קינד מיטן נאמען 'מאיר' איז אומגעפאלן און זיך שטארק צוקלאפט די בייער. און די מאמע פון דעם קינד איז געווארן ממש היסטעריש. האט איר א שכניטע געוואלט בארואיגן, האט זי איר געזאגט: "עה, עס איז נישט געפערליך! עס איז גארנישט געשען! דו דארפט נישט ווערן אזוי צענומען!". עטליכע טעג שפעטער האט פאסירט אן ענליכע מעשה, נאר פארקערט, אז דאס קינד פון יענע שכניטע - וועלכע האט אויך געהייסן מאיר - איז געווען פארמישט אין אן עקסידענט. און די מאמע איז געווארן ממש היסטעריש. איז געקומען די ערשטע פריי און איר געזאגט: "עה, עס איז נישט געפערליך! עס איז גארנישט געשען! דו דארפט נישט ווערן אזוי צענומען!". האט הרב שווארדאן אויסגעפירט: "חילול שבת - דאס איז מיין מאיר'קע, און דאס בויען דירות - דאס איז דיין מאיר'קע! ווען עס קומט צו דיין מאיר'קע - ווערסטו משוגע און טוסט ווילדע זאכן, און ווען עס קומט צו מיין מאיר'קע - ווער איך משוגע און איך טוה ווילדע זאכן!..."

א בחור א 'קנאי' איז נישט גרייט איינצוגיין אויף פשרות פון אנקומען צום שלימות

קנאות ביי א בחור מיינט: עבודת ה' איז מיין מאיר'קע! 'כי הם חיינו ואורך מינו' - אידישקייט איז מיין לעבנס פראיעקט! ווען מען וויל דאס אנריין - ווער איך ווילד! איך זוך אנצוקומען דערין וואס מער און וואס טיפער, און איך בין נישט גרייט איינצוגיין אויף קיין 'פשרות'! און דאס וועט אים טראגן א גאנץ לעבן, אז ביי יעדע שאלה און וועג שייד - וועט אלעס זיך ווענדן אין איין זאך: וועלכע זייט וועט מיר מער דערנענטערן צו 'מיין לעבן'? און אט דאס וועט ער אויסוועלן - אפילו אויב אויפן צווייטן זייט, האט ער צען סיבות פארוואס עס אויסצואוועלן.

אלע החלטות ווערן באשלאסן בלויז דורך דעם איינעם מעסטער

מען וועט אנאכאפן א דוגמא - פון א ספק וועלכע מאכט זיך אפט ביי יונגעלייט: ער האלט עטליכע יאר נאך דער חתונה, און עס קומט אויף א שאלה: זאל ער זיך ציען אהין צו יענעם שטאט? עס זענען פארהאן צען סיבות פארוואס 'אי' דארט איז דא גרעסערע דירות, בעסערע פרנסות, שענערע הייזער, מילדערע וועטער, קלענערע הוצאות, און אזוי ווייטער. פון צווייטן זייט, איז פארהאן איין סיבה פארוואס 'נישט': דארט וועט ער נישט האבן קיין סביבה פון ערנסטע אידן עובדי ה' - וואס ער האט דאך: טאמער איז ער געווען א קנאישער בחור, דאס הייסט, ער האט קובע געווען ביי זיך אלס בחור, אז דאס איז זיין מאיר'קע! אידישקייט איז זיין לעבן! דעמאלט, וועט ער נישט קוקן אויף די אלע צען חשבונות, ווייל די אלע סיבות זענען בכלל נישט 'תופס מקום' כלפי דעם איינעם חשבון! נאר דאס איז אים נוגע, און דאס זוכט ער! אן ערנסטע סביבה - איז אלעס! און קיין ערנסטע סביבה קען מען נישט געהעריג שטייגן: דורכן זיך דרייען אין אן ערנסטע סביבה - וועלן די קינדער אינגאנצן אנדערש נחנחן ווערן! ווידעראום, טאמער איז ער נישט געווען קיין קנאישער בחור, זיין מאיר'קע איז עפעס אנדערש - וועט זיין גאנצער 'שיקול הדעת' ליפן אויף וועג פון מעסטן גשמיות'דיגע און רוחניות'דיגע מעלות און חסרונות אין איין וואַגשאַל. און ער וועט קענען מוותר זיין אויף די ערנסטע סביבה - צוליב בעסערע באדינגונגען בנשמות. קומט אויס, אז דער גאנצער 'שיקול הדעת' דורכאויס דאס גאנצע לעבן איז געוואנדן אין די בחור'ישע יארן. און אויב האט ער זיך קובע געווען אין די ימי הנעורים דעם 'כי הם חיינו ואורך מינו' - וועט שוין זיין גאנצער לעבנס שטייגער גיין ווייטער אויף דעם מהלך.

- הרה"ק הרבי ר' צבי הערש הכהן מרימנוב זי"ע היה בנו של חייט, ונפטר עליו אביו בצעירותו. וכדרך אותם ימים המשיכו בני החייטים באומנות אבותיהם, וכך נהיה הרבי ר' הערש 'שניידער יונגל' (שולית חייטים). אמנם עוד מילדותו היה בעל 'נשמה גדולה' והיה נמשך תמיד אחר עבודת ה'. [וכך היה כ"ק רבינו זי"ע אומר תמיד על הרבי ר' הערש, שהיה: 'א גרויסע נשמה' (נשמה גדולה)]. וכך הגיע בצעירותו להיכלו של הרה"ק הרבי ר' מענדל'ע מרימנוב זי"ע, ורצה להכירו ולהתדבק בו. והנה בפעם הראשונה שהגיע לרימנוב, ניגש אל הגבאי הממונה על בית הרבי, וביקש ממנו שרוצה להכין את המיטה של הרבי. כי דרכו של הרבי ר' מענדל'ע היתה לנוח קמעה בכל יום אחר הצהריים, ותפקידו של הגבאי היה 'בעטן די בעט' היינו להכין עבורו את המטה. והסכים הגבאי לבקשתו, ואכן הרבי ר' הערש הציע את המטה. והיה בשעה שהגיע הרבי ר' מענדל'ע לנוח על משכבו, מיד כאשר עלה על המטה, פנה אל המשמש ושאל אותו: 'ווער האט געבעט דאס בעט?' (מי הכין את המטה?). ענה הגבאי ואמר כי זה עתה הגיע כאן איזה בחור בשם 'הערש', והלה ביקש ממנו להכין לרבי את המיטה. אמר הרבי ר' מענדל'ע: 'זייער גוט געבעט! זאל ער יעדן טאג בעטן!' (המיטה הוכנה מאד טוב! שהוא יכין את המטה כל יום!) וכך נהיה הרבי ר' הערש משמשו של הרבי ר' מענדל'ע.
- אחר פטירת הרבי ר' מענדל'ע התמנה הרבי ר' הערש לממלא מקומו בהנהגת העדה, אבל לא התחיל להנהיג את עדת צאן מרעיתו תיכף לאחר פטירת רבו הק' מרימנוב, אלא מקודם נסע לראפשיץ ונעשה תלמידו של הרה"ק מראפשיץ זי"ע למשך קרוב ל"ב שנים [מחודש אייר תקע"ה שבו נפטר הרבי ר' מענדל'ע, עד חודש אייר תקפ"ז שבו נפטר הרה"ק מראפשיץ], ורק אחר פטירת הרה"ק מראפשיץ התחיל לנהוג עדה ברימנוב.
- פעם אחת היה מעשה [כנראה עוד בחיי הרה"ק מראפשיץ] כאשר התקבצו הרבה צדיקים ברימנוב על יומא דהילולא של הרבי ר' מענדל'ע, והתאספו לערוך בצוותא את סעודת ההילולא. וכבר התיישבו שם הרבה צדיקים, אבל עדיין לא התחילו את הסעודה, כי הרבי ר' הערש עוד לא הופיע שם, וכולם ידעו את גודל קדושתו וחשיבותו. והנה אחד מחשובי המסובים היה הרה"ק רבי שמעון מיערוסלב זי"ע, שבאותו זמן כבר היה זקן וסגי נהור. ואחר שהתעכבו זמן מה, הכה רבי שמעון על השולחן ושאל: 'הערש איז שוין דא? הערש איז שוין דא? הערש איז שוין דא?' (הערש כבר כאן?). אמר לו הרה"ק הרבי ר' אליעזר'ל מדזיקוב זי"ע: 'וועם מיינט איר? דער רבי ר' הערש?'